

DAVID BOLE IDR. (UR.): Sinergija kulture in turizma za razvoj podeželskih območij; Založba ZRC, Ljubljana 2014, 52 str.

Knjiga o sinergiji kulture in turizma pri razvoju podeželskih območij, ki so jo uredili David Bole, Mateja Šmid Hribar, Jani Kozina in Primož Pipan,¹ je nastala v okviru evropskega projekta *SY_CULTour. Sinergija kulture in turizma. Uporaba kulturnih potencialov v manj razvitih podeželskih območjih*. Vodilni partner projekta, ki je potekal med marcem 2011 in februarjem 2014, je bil Geografski inštitut Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, projekt pa se je izvajal v okviru Programa transnacionalnega sodelovanja na območju Jugovzhodne Evrope.

Ob zavedanju, da se podeželska območja Evrope spoprijemajo s številnimi izzivi, ki so posledek tako širših družbenopolitičnih svetovnih razmerij (globalizacija) kakor podnebnih sprememb, je bil namen projekta »lotiti se težav evropskega podeželja, ki postaja vedno manj odvisno od tradicionalnih gospodarskih panog ... in se vedno bolj usmerja k storitvenemu sektorju gospodarstva, v katerem pomembno vlogo igra tudi turizem« (str. 6). Turizem je postal najbolj rastoča gospodarska dejavnost, ki lahko na podeželju ustvarja številne pozitivne učinke: od ekonomskih, ki so neposredno vidni v finančnih prilivih iz

kulturnega turizma in novih možnostih za zaposlovanje, do družbenih in okoljskih učinkov, ki se kažejo predvsem v opolnomočenju lokalnega prebivalstva in ohranjanju kulturne krajine in biotske raznovrstnosti. Poleg tega avtorja uvoda David Bole in Federico Bigaran podrobno predstavita tudi nove razvojne razsežnosti lokalne kulturne tradicije v turistični ponudbi, ki se kaže v spodbujanju človekovih ustvarjalnih potencialov. V uvodu knjige je predstavljena tudi v projektu oblikovana definicija kulturnih vrednot, s katerimi so partnerji opredelili razvojne potenciale kulture in kulturne dediščine. Kulturne vrednote so označili kot

»obliko kapitala oziroma razvojni vir območja, ki ga lahko izkusijo in v njem uživajo ne le turisti, temveč tudi lokalno prebivalstvo, in ki ima lahko pozitivne ekonomske, družbene in okoljske učinke« (str. 6).

Avtorji knjige se tako ne osredinjajo na razvojne potenciale snovnih in nesnovnih elementov kulturne dediščine, kar je pri povezovanju kulture in turizma največkrat poudarjeno in kar tudi spodbujajo mednarodne kulturne in dediščinske ustanove (npr. UNESCO, Svet Evrope), temveč v ospredje postavljajo vrednosti kulturnih elementov. Ker pa so na določenih mestih v knjigi kulturne vrednote poistene z elementi lokalne kulturne dediščine, bi morda za širši krog bralcev, ki jim je knjiga dejansko namenjena, veljalo pojasniti njihovo medsebojno razmerje. Predvidevamo, da so avtorji z izrazom kulturna vrednota želeli poudariti tudi tiste kulturne elemente, ki niso povezani s preteklostjo oziroma tradicijo določenega okolja, kakor to velja za kulturno dediščino, in so sodobnega nastanka, kakor na primer opazovanje nočne neba na Javorniku. Čeprav bi v okolici Idrije, ki je bila vključena v pilotno območje projekta, pričakovali, da bodo ljudje poudarili druge kulturne vrednote, povezane s preteklostjo, večji potencial vidijo v sodobnejših praksah.

Izreden pomen in dragocenost knjige sta v predstavitvi pristopov oziroma poti, na kakšen način naj se stroka, lokalno prebi-

valstvo, politika ali podjetniki ukvarjajo z razvojem turizma ter izborom in upravljanjem kulturnih vrednot določenega območja, saj je ob neustreznih pristopih turizem lahko tudi razvojna grožnja, stagnacija oziroma upor. Ker mnogokrat turistične prakse ne dosežejo zelenih rezultatov predvsem zaradi izključenosti lokalnega prebivalstva oziroma turistične aktivnosti niso v skladu s tradicijo, izkušnjami, željami in pričakovanji domačinov, je glavni namen knjige predstaviti smernice za upravljanje s kulturnimi vrednotami na podeželskih območjih oziroma, kako s t. i. metodo participacije pritegniti čim več lokalnega prebivalstva, ki je glavni deležnik razvoja v svojem bivalnem okolju. Publikacija tako predstavlja metodološki pristop »od spodaj navzgor«, kjer so

»lokalni deležniki tako osrednji pobudniki kot podizvajalci in tudi končni uporabniki celotnega procesa ustvarjanja novih oziroma dodatnih turističnih proizvodov, izpeljanih iz njihove lastne kulture« (str. 5).

Samo vključevanje lokalnega prebivalstva nujno zahteva tudi navezavo dobrih medsebojnih odnosov, sodelovanje in komunikacijo med samim prebivalstvom oziroma različnimi organizacijami, združenji, turističnimi ponudniki. Dobra komunikacija je tudi osrednji cilj metode participativnega načrtovanja, zlasti t. i. aktivne participacije, »pri čemer imajo deležniki možnost ne le poslušati in gledati, pač pa se lahko interaktivno vključijo v procese in sprejmejo možnost, da jih bo to spremenilo« (str. 7). Kakor še poudarita avtorja uvoda,

da bi dosegli vse potencialne deležnike, je narava izvajanja participativnega pristopa navadno zasnovana na neformalnosti in vključuje aktivno poslušanje, namen pa je pustiti lastne ideje in poglede ob strani ter biti pripravljen dati drugim sodelujočim možnost, da nas prepričajo s svojimi idejami. (str. 7)

Vse to pa zahteva tudi dobrega posrednika oziroma osebo, ki komunikacijo vodi z usmerjanjem pogovora, spodbujanjem

¹ Publikacija je leta 2013 najprej izšla v angleškem jeziku pod naslovom *The Synergy of Culture and Tourism for the Development of Rural Areas* (Bole idr. 2013; Spletni vir).

razprave, nevsiljevanjem svojih zamisli in zna na koncu izoblikovati sklepe. V knjigi so predstavljene tudi možne tehnike participacije. V drugem poglavju avtorica Mateja Šmid Hribar na praktičen in konkreten način ponazarja šest korakov, ki naj bi jih storila lokalna skupnost, da bi lahko začela »odkrivati, ohranjati in predvsem uporabljati svoje lastne kulturne vrednote v razvojne namene« (str. 5). Smernice so napisane v obliki preprostih in razumljivih navodil in so rezultat večletnega preskušanja na devetih pilotnih območjih v Jugovzhodni Evropi. S predstavitvijo pilotnih območij v tretjem poglavju bralec na konkretnih primerih spozna dobre prakse ter pozitivne in negativne pristope vključevanja lokalnih deležnikov za vzdržno upravljanje in trženje kulturnih potencialov. Najprej so predstavljeni koraki za določitev jasne ideje in pregled trenutnega stanja na posameznem območju, kjer želimo razvijati turizem. Nato so podane možne poti za pripravo strateškega načrtovanja in akcijskega načrta ter njihov zagon. Na koncu so predstavljeni še načini preverjanja rezultatov. Predstavljeni so tudi obrazci za pomoč pri pripravi akcijskega načrta, ki so še posebej dragoceni za vse tiste upravljalce različnih evropskih razvojnih projektov, ki nimajo ekonomskega oziroma upravljaljskega znanja. Vsak predstavljen korak je jasno opredeljen s cilji, metodami, aktivnostmi in konkretnimi primeri, vse skupaj pa dopolnjujejo zanimive ilustracije in fotografije.

V zadnjem, tretjem poglavju so predstavljena pilotna območja, ki so sodelovala pri nastajanju in preverjanju oblikovane metodologije. V samem projektu je sodelovalo 11 partnerjev iz Italije, Grčije, Bolgarije, Madžarske, Srbije in Slovenije, pilotna območja pa so bila v Sloveniji (Idrija in Jesenice), Italiji (Trentino in Gorska skupnost Sirentina), Grčiji (hrbovje Pelion in Kreta), Bolgariji (regija Pazardžik), na Madžarskem (Osrednja podonavska regija) in

v Srbiji (Vojvodina). Partnerji iz različnih javnih in zasebnih ustanov so na svojem območju pritegnili še druge ustrezne deležnike; ti so uspešno izvedli pilotne aktivnosti in s tem k sodelovanju pritegnili tudi druge ustanove. V predstavitvi pilotnih območij bralec najprej spozna zgodovinske in geografske značilnosti krajev, konkretne probleme na območjih, vizijo, ki je bila oblikovana v projektu, in kratkoročne učinke projektnih nalog in rezultatov. Kot glavni učinek so skoraj vsi avtorji poudarili premoščanje komunikacijskih vrzeli med posamezniki ter lokalnimi in občinskimi deležniki, ustvarjanje medsebojnega sodelovanja, sprejemanje različnih idej in doseganje soglasja. Mnogi so tudi spoznali, da »vključenost deležnikov in njihovo aktivno sodelovanje pri razvoju kulturnih vrednot velja za edini način, kako zagotoviti dolgoročni razvoj določenega območja« (str. 38). Pri tem so sicer ugotovili, da je takšen pristop lahko občasno sicer zahtevnejši, saj so mogoči konflikti, kar od mediatorjev – to so lahko tudi strokovnjaki – zahteva več napora. Vendar, kot so poudarile sodelavke iz Občine Jesenice, »ti konflikti na zelo zgodnji stopnji vodijo tudi do konsenza, saj se po tem, ko so odločitve sprejete in aktivnosti izvedene, konflikt ponavadi ne zaostri« (str. 38). Kot pri mnogih evropskih projektih so tudi partnerji pri SY_CULTour izrazili bojazen, »da lokalni deležniki po zaključku aktivnosti iz projekta ne bodo nadaljevali s sodelovanjem, saj jih nihče ne po spodbujal k sestankovanju« (str. 42).

V sklepnem poglavju je glavni vodja projekta David Bole strnil glavna spoznanja, med katerimi velja zlasti poudariti pomen vključevanja lokalnega prebivalstva, saj je

participativni pristop pokazal, da so lokalne skupnosti pričele razvijati kulturne proizvode v korist revitalizacije svojega širšega družbenega okolja in v svojo korist, pri tem pa si zagotovile kakovostne prostočasne aktivnosti in spodbu-

dile humanitarne aktivnosti, vključenost v skupnost oziroma poglobitev lastnih interesov (str. 47).

Dodatni pozitivni rezultati so bili tudi ohranitev kulturne dediščine, krepitev osebne in kolektivne identitete ter močnejša povezanost med člani določene lokalne skupnosti. Čeprav ekonomske koristi vzdržnega upravljanja s kulturno dediščino niso takojšnje, kakor poudari David Bole, kar mnogo deležnikov lahko demotivira, je vendarle treba poudariti, da je včasih za dobro počutje ljudi pomembnejše doseganje osnovnih socialnih vrednot (dialog, spoštovanje, razumevanje in medsebojna pomoč) kakor pa ekonomskega kapitala. Na koncu velja poudariti, da je knjiga dragocen pripomoček vsem, ki vidijo v kulturi in njeni dediščini razvojni potencial za reševanje trenutnih gospodarskih in socialnih težav. Knjiga na preprost in ilustrativen način predstavi glavne pristope pri oblikovanju kulturnih produktov in storitev, in to ne samo za razvoj turizma, kakor napoveduje naslov, temveč tudi ustvarjanja vzdržnih izdelkov in storitev. Zato lahko le srčno upamo, da bo knjigo v roke prijelo čim več bralcev, zlasti članov različnih lokalnih društev, predstavnikov malih in srednjih podjetij, občinskih ustanov in razvojnih agencij, ki se ukvarjajo z vzdržnim razvojem. Škoda je le, da je izdaja v slovenskem jeziku že pošla in je knjigo mogoče dobiti le v angleški različici. Veljalo bi razmisliti o njenem ponatisu, da bi tako projekt kot knjiga dejansko dosegla dolgoročni učinek in trajnost.

Literatura

BOLE, David idr. (ur.): *The Synergy of Culture and Tourism for the Development of Rural Areas*. Ljubljana: Založba ZRC, 2013.

Spletni vir

SY_CULTour final publication: The synergy of culture and tourism for the development of rural areas; http://www.sycultour.eu/documents/sy_cultour-final-publication, 20. 11. 2014.